

[Arne Bjerregaard.]

Til fremskridtspartiets ordfører har jeg lyst til at sige, at det er jo lidt bemærkelsesværdigt, at fremskridtspartiet altid fremsætter deres, jeg havde nær sagt monumentale forslag, som om de kunne gennemføres på én gang. Hvis fremskridtspartiet mener, at patienten, altså erhvervslivet, er syg, så er det jo om at holde erhvervslivet i live, indtil fremskridtspartiets forslag, som de mener kan helbrede patienten totalt, kan gennemføres; det nytter jo ikke noget, at patienten dør i mellemtiden. Derfor synes jeg, det havde været mere rimeligt, om fremskridtspartiet støttede forslaget, indtil noget bedre eventuelt kunne gøres for vort erhvervsliv.

Fuglsang (DKP):

Loven om tilskud til dræning er et af de forslag, som kommunisterne i sin tid stemte for, og vi antydede dengang også, at vi ville stemme for den ændring, der er foreslået nu, og det vil vi da også gøre. Vi vil som dengang gøre det umiddelbart ud fra beskæftigelsesmæssige grunde, men vi vil også gøre det ud fra det principielle synspunkt, som har gjort, at vi hidtil har været imod de forringelser af grundforbedringslovgivning, som har fundet sted. Derfor er vi også tilhængere af, at den lovgivning, vi drøfter her, får en mere varig karakter. Der er nævnt en del ting, som egner sig til nærmere drøftelse i udvalget, bl. a. om ikke det kunne være rigtigt at tage dette påbud om kun at bruge ler- eller betonrør op til en ny diskussion.

Så vil jeg da gerne sige til fremskridtspartiet, at jeg nu ikke opfattede forslaget sådan, at landmændene absolut skulle udnytte loven; så vidt jeg har læst det, er det frivilligt, det er stadig op til den enkelte, om han vil udnytte den eller ikke. Der er ikke tale om et diktat.

Jes Schmidt (CD):

Det drejer sig her om et forslag, som vi gerne ville have gennemført allerede i september-samlingen, men det kunne vi altså ikke nå. Jeg skal på CD-gruppens vegne meddele, at den i princippet understøtter det foreliggende forslag og gerne deltager positivt i udvalgsbehandlingen.

Landbrugsministeren (Poul Dalsager):

Jeg takker for tilslutningen, men glæden over enstemmighed kunne altså ikke vare så længe. Hr. Jeppe Kristensen rejser spørgsmålet om vandvindingsretten, og det er jo ganske rigtigt, at det befinder sig i periferien af landbrugsministeriets område, idet det sorterer under miljøministeren, men jeg vil da lade de bemærkninger, der er faldet om det problem, gå videre til miljøministeren. I øvrigt har udvalget jo adgang til at tage en snak med miljøministeren om de problemer, man rejser her.

Hr. Svend Haugaard rejste spørgsmålet om dem, der står sidst i køen. Ja, det er jo sådan, at når varen er udsolgt, så får de sidste i køen ingenting, og hvis varen bliver udsolgt, altså hvis pengene slipper op, inden de to finansår er gået, er der ikke noget til dem, der kommer sidst i gang. Sådan må det jo fungere.

Hr. Burgdorf rejser et andet spørgsmål: om import af drænrør. Det er en ny oplysning for mig, som jeg ikke er i stand til at kommentere ved denne lejlighed, men det er muligt, at vi får udvalgsarbejde, så kan vi jo drøfte det videre dér.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til landbrugs- og fiskeriudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om landbrugsejendomme. (Ophævelse af bestemmelser om bopælspligt og hovederhverv) [af Burgdorf m. fl.].

(Lovforslag nr. 13. Fremsat 9/10 75).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Landbrugsministeren (Poul Dalsager):

De ændringer, der blev gennemført i landbrugsloven i 1973, herunder bestem-

[Landbrugsministeren.]

melserne om bopælspligt og hovederhverv, blev vedtaget med bred tilslutning her i folketinget. Der blev, selv af partier, der ikke stemte for forslaget, givet udtryk for, at man kunne give principiel tilslutning til formålet. Bopælspligten og hovederhvervskravet tager sigte på at sikre en fortrinsstilling med hensyn til erhvervelse af landbrugsejendomme for personer, der skal leve af at drive landbrug, at modvirke spekulation i forbindelse med erhvervelse af landbrugsejendomme og at modvirke etablering af fjerneje i dansk landbrugsjord.

Det er mit bestemte indtryk, at de hensyn, der lå bag gennemførelsen af de omhandlede bestemmelser, fremdeles er til stede, og at der fremdeles er behov for bestemmelser, der sikrer, at de landmænd, der skal leve af at drive landbrug, får en vis fortrinsstilling med hensyn til erhvervelse af jord. Jeg tænker herved ikke mindst på de unge landmænd, som er i den situation, at generationsskiftet er vanskeliggjort på grund af priserne.

Det lovforslag, der nu er fremsat af det konservative folkeparti, er næsten identisk med det forslag, der i foråret blev fremsat af fremskridtspartiet. Det lykkedes ikke dengang fremskridtspartiet at vinde tilslutning fra andre partier end netop de konservative. Jeg nærer ikke tiltro til, at det vil gå bedre for de konservative. Vi kan i hvert fald ikke fra regeringens side medvirke til dette lovforslag.

Når det er sagt, vil jeg gerne tilføje, at vi fra regeringens side er fuldt opmærksomme på, at der er visse svagheder knyttet til de gældende bestemmelser. Det gælder særlig med hensyn til hovederhvervskravet, som i en række tilfælde er blevet omgået. Jeg har derfor iværksat en nærmere undersøgelse af dette spørgsmål, og spørgsmålet om, hvorvidt der er behov for ændringer i landbrugsloven såvel på dette punkt som på andre områder af loven, vil så blive taget op. Spørgsmålet vil i øvrigt blive taget op til behandling i det udvalg om landbrugets fremtid, som jeg er i færd med at nedsætte.

Erik Andersen (S):

Som landbrugsministeren siger, har den nugældende landbrugslov været gældende i lige godt og vel 2 år. På trods af denne kor-

te levetid har loven nu været udsat for angreb 3 gange fra højrefløjen i denne folketingsssal. Fælles for disse angreb har været, at det hver gang har drejet sig om ophævelse af bopælspligten, at forslagsstillerne ikke har gjort sig nogen synderlig umage med begrundelse for deres forslag og slet ikke har prøvet at sætte noget andet i stedet, der kan sikre nye generationer af unge, der har valgt landbrug som deres livsgerning, en rimelig chance for på et eller andet tidspunkt at kunne nedsætte sig som selvstændige landmænd.

Det er denne gang det konservative folkeparti, der spiller forslagsstillerens rolle. Det er argumentationen ikke blevet bedre af, ja, bemærkningen om, at en landmand kan købe en tobaksforretning, men en tobakshandler ikke kan købe en landbrugsvirksomhed, forekommer mig næsten grotesk. Jeg skal da gerne medgive det konservative parti, at det nok hænder, at en landmand efter at have trukket sig tilbage fra erhvervet nedsætter sig som tobakshandler, men jeg kan garantere for, at formålet ikke er at inflationssikre den kapital, han eventuelt har tilbage fra afhændelsen af sin drift, og det er jo dér, tampen brænder.

Når et flertal i folketinget i 1973 vedtog ændringer i landbrugsloven, som bl. a. indeholdt bestemmelser om bopælspligt og hovederhverv som betingelse for at kunne erhverve danske landbrugsbedrifter, var det med det klare sigte at hindre kapitalstærke ikke-landmænd fra såvel indland som udland i uden videre at kunne erhverve dansk landbrugsjord, uanset hvilke motiver de i øvrigt måtte have.

Så længe der ikke kan sættes en anden form for sikring mod spekulation i landbrugsjord i stedet, kan vi fra socialdemokratiets side ikke gå med til ophævelse af bestemmelserne om bopælspligt og hovederhverv.

Søren Jensen (Hasseris) (V):

Som allerede nævnt er det jo kun få måneder siden, vi havde et lignende forslag fremsat af fremskridtspartiet til behandling i folketinget.

Jeg henviste dengang til, at gældende lov kun har virket i ca. 1½ år, og at venstre fandt, vi burde indhøste lidt mere erfaring for, hvordan de forskellige bestemmelser

[Søren Jensen (Elasseris).]

havde virket i praksis, inden vi tog loven op til en større revision. Det er venstres opfattelse, at denne lovgivning må ses i sammenhæng med andre landbrugslove, bl. a. loven om unge landmænds etablering. Jeg ved, det sidste har været drøftet inden for EF, og jeg vil gerne spørge ministeren, hvor vidt man er nået med disse drøftelser i EF.

Når venstre lægger så megen vægt på de unges etableringsmuligheder, er det, fordi tilgangen af unge til landbruget og deres forbliven ved landbruget i de fleste tilfælde i dag er forbundet med muligheden for og forventningen om at få eget landbrug. En anden ting er, at det er en kendt sag, at det er de unge landmænd, som skaber de mest effektive landbrug med en større produktion, ikke alene til gavn for sig selv, men i lige så høj grad til gavn for samfundsøkonomien.

Endvidere lægger venstre megen vægt på at bevare selvejendommen som den almindelige besiddelsesform i landbruget. Samtidig finder venstre, at det er af stor betydning, at ejendomsretten følger den erhvervsmæssige interesse. Derfor kan vi ikke uden videre støtte det foreliggende forslag, som ingen anvisning giver på, hvordan man vil støtte den unge landmand i bestræbelserne på at få sit eget landbrug.

Venstre stemte ikke for den gældende lov, da den blev vedtaget i juni 1973. Vi fandt, at der var upåkrævede indskrænkninger på en række områder i det daværende forslag, og vi var ikke tilhænger af bopælspligt inden 6 måneder efter købet. På disse områder er vi stadig af samme opfattelse. Efter gældende lov kan personer, der tager jordbrug som hovederhverv, og som tager fast bopæl på landbruget, frit erhverve op til 2 landbrugsejendomme, forudsat at disse lovligt kan drives sammen.

Formålet med disse bestemmelser var, som landbrugsministeren før var inde på, at imødegå spekulation og samtidig dæmpe pristigningerne på landbrugsejendomme til gavn for landmænd i almindelighed og de unge landmænd, der skal etablere sig, i særdeleshed. Denne hensigt og dette formål var der, som ministeren sagde før, bred tilslutning til, da loven blev ændret i 1973. Hvorvidt forventningerne til loven er blevet

indfriet, kan der være delte meninger om, og det kan vi eventuelt se på i udvalget.

Jeg har hæftet mig ved forslagsstillernes bemærkning om, at man ønsker andre ændringer i landbrugsloven end dem, man her foreslår, men mener, at disse bedst kan drøftes i forbindelse med et selvstændigt forslag. Det står mig lidt uklart, hvad man mener med disse bemærkninger.

Men venstre er af den opfattelse, at vi trods alt må have lidt større erfaringsmateriale, før vi reviderer en så omfattende lovgivning som denne. Vi mener heller ikke, det vil være rigtigt at gøre det forud for bebudelse af et udvalgsarbejde, som vi hørte fra landbrugsministeren for et øjeblik siden.

Det er vort grundsynspunkt, at det må være folketingets og regeringens opgave at sikre, at vor landbrugsjord bliver brugt til det primære formål: at drive landbrug, og at det er muligt for dets udøvere at leve deraf.

Som det fremgår af det, jeg har sagt, kan venstre ikke tiltræde forslaget i den foreliggende skikkelse, men vi vil gerne være med til at drøfte denne lovs fremtidige udformning. Kan vi finde frem til bedre regler, som kan samle den fornødne tilslutning, vil vi gerne være med til at gennemføre dem, men som tidligere nævnt mener venstre også, at denne lovgivning bør ses i sammenhæng med andre landbrugslove.

Ove Jensen (FP):

Som det allerede er blevet nævnt i debatten i dag, har fremskridtspartiet to gange tidligere fremsat lovforslag, der har haft samme sigte som det forslag, der nu er fremsat af det konservative folkeparti. Derfor kan vi naturligvis støtte dette lovforslag, idet vi fremdeles er af den opfattelse, at de to helt urimelige bestemmelser, der blev indført i loven om landbrugsejendomme i august 1973, skal fjernes hurtigst muligt.

De bestemmelser går som bekendt ud på, at man for at kunne erhverve en landbrugsejendom inden 6 måneder skal tage bopæl på ejendommen, og, hvad der er endnu værre, at man også for ejendomme over en vis størrelse skal have landbrug som hovederhverv.

Fremskridtspartiet går i modsætning til de fleste andre partier ind for størst mulig frihed for den enkelte borger, og vi finder det

[Ove Jensen.]

forkasteligt, at man fra lovgivningsmagtens side blander sig i borgernes ret til selv at bestemme, hvor de ønsker at bo, og hvilket arbejde de ønsker at gøre til deres hovederhverv.

Der kan være flere årsager til, at en køber af en landbrugsejendom ikke ønsker at tage bopæl på ejendommen, også rent familiemæssige. Der kan f. eks. være tale om, at børnene helst ikke vil skifte skole, og der kan være tale om, at hustruen får for langt til sit arbejde osv. Vi mener, der her er tale om en skamplet på dansk lovgivning, som skal fjernes hurtigst muligt. Derfor støtter vi dette lovforslag.

Svend Haugaard (RV):

Ja, det er jo en ganganger, og det er en del af argumenterne også, men jeg tvivler på, at forslagsstillerne rigtig har forstået, at jord er en sjælden vare, en værdifast vare, som der kan spekuleres i, for jeg vil da nødig tro, at man netop har forstået det, og at det er det, der er baggrunden. Den efterspørges i høj grad af andre, også af andre faget direkte uvedkommende, og det kan ikke sammenlignes med nogen tobaksforretning. En regulering er afgjort nødvendig. Foretager man ikke nogen regulering, vil det være til alvorlig skade for den unge egentlige landmand, som gerne skulle fortsætte generationsskiftet i dansk landbrug og opretholde selvejet.

Man kan selvfølgelig diskutere, om det er den eneste rigtige form for regulering. Jeg tror, jeg tør sige, at bopælspligten er kommet for at blive, ikke blot af hensyn til de muligheder, der kan være for køb fra anden side efter EF-medlemskabet, men simpelt hen fordi det er en ganske naturlig regulering, at den, der driver landbruget, er direkte knyttet til det og bor derude på landbruget; det generer jo heller ikke den egentlige landmand, det generer jo kun den, som er interesseret ud fra andre interesser end netop det driftsmæssige.

Jeg er enig i det, der er sagt af flere, at disse bestemmelser er så nye, at det vil være fuldkommen urimeligt at ændre ved dem nu, ikke mindst nu, hvor der nedsættes et udvalg til at se nærmere på dansk landbrugs fremtid. Der kan selvfølgelig være enkelte huller i loven, vi kan se på, der kan være

spørgsmålet med hensyn til ægtefællekøb. Jeg tror dog, efter hvad jeg kender til det, at det er ganske betydelig overdrevet, det antal eksempler, der kan være tale om. Der kan også være spørgsmålet med hensyn til de 57.000 kr.s grundskyld, som i øjeblikket er grænsen, når man kræver hovederhverv. Men det er ting, som man kan drøfte, som man kan diskutere, om det nu også er det rette beløb, eller det bør ændres, men selve hovedprincippet som sådant finder jeg er det rigtige. Der bør ikke pilles ved de reguleringsforanstaltninger, vi har her, og mulighederne for at sikre, at det er den egentlige landmand, som også bliver den selvejende fremtidige danske landmand. Det bør i hvert fald ikke ske, før man har andre reguleringsmuligheder, som er bedre, og som kan sættes i stedet. Forslaget bør afgjort afvises.

Morten Lange (SF):

Ja, afvises, det er jo så voldsomt, men vi skal gerne deltage i en afstemning om at stemme det ned, hvis det nogen sinde skulle komme til yderligere behandling her i salen. Jeg synes, det kan ligge trykt i udvalget sammen med så mange andre forslag, som ikke skulle have været fremsat; det egner det sig fortrinligt til.

Den lov, vi har i øjeblikket, kan vel betegnes som et beskedent forsøg på at svække spekulationsmulighederne i landbrugsjord lidt, et meget nødtørftigt værn også ved at nedbringe antallet af mulige købere, og det synes vi er en ganske beskedent foranstaltning med det store og vigtige formål. Vi er fuldstændig klar over, at den overordentlig lemfældige lov, vi har, har ganske betydelige muligheder for omgåelse ved alle sorter af det, som ovre hos mig hedder kabudshandler, og hvad man ellers foretager sig, men det er vel nok sådan for enhver lov, der gælder i dette land, i hvert fald af denne type, at der er dog stadig væk flere, der holder loven, end der omgår den, og at den må formodes derigennem at have en virkning.

Men set i en lidt større sammenhæng kan det vel egentlig undre, at man ikke mindst fra landbrugets side ikke går en meget strammere vej. Jeg synes for det første, at alle de gode formål, man snakker om loven skal tjene i retning af at sikre generationsskifte og et godt og dygtigt gennemført landbrugs-

[Morten Lango.]

arbejde, ville pege på, at krav til uddannelse måtte være langt mere centralt end de ejendomsforhold og bopælspligtforhold, man stiller op, som jo dog er sekundære i bedømmelsen af, hvor dygtig en bruger man får sat på jobbet.

I virkeligheden undrer det mig meget, at man ikke fra landbrugets side har fremsat krav om, at landbrugserhvervet krævede en autorisation at drive, ganske på linje med, hvad der gælder for en lang række andre erhverv, som beskæftiger sig med større værdier her i dette land. Jeg synes, det var meget fristende. Det ville ikke være særlig svært at finde et autorisationsgrundlag og derigennem komme frem til en meget sikrere procedure til at finde ud af, hvordan vi skulle få de bedst mulige brugere placeret i det danske landbrug. Jeg tror, det er en almindelig interesse, som deles af alle i dette folketing, at landbrugere skal være så dygtige som muligt. Det ville være meget svært at finde nogen, som med ansvaret i behold ville lade dette kostbare og vigtige produktionsinstrument blot være en tilbagefaldslinje for folk, der ikke rigtig kunne finde plads andetsteds. Sådan er det ikke i dag, og sådan skal det ikke være, men jeg synes, at langt hellere end at foreslå en udvanding af en lov, der har et prisværdigt sigte, som det foreliggende forslag har, skulle man spekulere på en stramning af linjen frem imod en statsautorisation som landmand i Danmark, noget, som ville højne standens kvalitet, højne hele den status, landbruget har. Jeg fatter ikke, at man skal have autorisation for at være dyrlæge og præst og mange andre udmærkede erhverv, medens hæderstitlen „bonde“ er uautoriseret undtaget som skældsord, hvor den jo egentlig heller ikke burde høre hjemme.

Arne Bjerregaard (KrF):

Nok engang skal vi beskæftige os med denne kære lovgivning, som er blevet kaldt for bopælspligt og stavnsbånd og politikernes overgreb på det frie erhverv, og hvad ved jeg. Ret beset skal jeg da også indrømme, at det er en indskrænkning, men man kan jo også se det som en indskrænkning i den kapitalstærkes frihed til at skaffe sig goder på andres bekostning. Jeg har skam stor respekt for de mennesker,

som skaffer sig kapital, men jeg har ikke så megen respekt for, at denne kapital skal have lov til at berøve andre mennesker muligheden for at fungere i det frie erhverv. Derfor mener jeg, at vi nødvendigvis ad lovgivningens vej må søge at bevare friheden, hvor kapitalen ønsker at sætte sig over friheden, til at fungere i det selvstændige erhverv. Hvis man ikke har en lov af denne karakter eller en tilsvarende eller noget helt tredje, i alt fald noget, som sikrer, at den nye generation har mulighed for at komme til landbrugserhvervet, vil vi i løbet af ganske få år se de tilstande, hvor den frie danske bonde — og bonde anser jeg for et hædersord — er reduceret næsten til en gammeldags hovbonde eller det, der selvfølgelig er bedre: forpagter eller tjenesteyder i det erhverv, hvor han før var sin egen herre, var sin egen direktør og forretningsfører osv., hvor han dog havde mulighed for at have en livsform, som vi andre i alt fald på mange måder må misunde ham. Lad være, at vilkårene ikke altid har været så gunstige for landbruget, men jeg tror dog, at langt de fleste landmænd den dag i dag stadig væk ønsker at være frie mennesker i det erhverv, de nu har givet sig i kast med. Skal vi se på historien, må vi nok notere, at netop den frie bonde har formået både kulturelt, men så sandelig også økonomisk at vise vejen for mange andre erhverv. Dette erhverv ønsker jeg at være med til at bevare, og jeg tror ikke, at vi bevarer dette erhverv over for gold kapitalpekulationsinteresse ved at ophæve denne lov, hvis vi ikke sætter noget andet i stedet.

Jeg er da vel vidende om, at hr. Burgdorf m. fl. skriver i bemærkningerne, at de ønsker frihed, men jeg må igen notere, at vel er vi enige om, at vi vil bevare friheden, men jeg kan se, at vi ikke er enige om, hvorledes vi skal bevare friheden. For det, de konservative og fremskridtspartiet sådan set vil opnå med at ophæve denne lov, er jo at træde friheden under føde ved simpelt hen at overlade den til kræfternes frie spil på dette vitale område, både økonomisk og menneskeligt.

Lad så være, at loven ikke er fuldkommen, og det finder jeg ikke den er, men så synes jeg, man fra konservativ side skulle være fremkommet med et forslag

[Arne Bjerregaard.]

om en ændring eller et alternativt forslag til det, vi har, således at vi kunne bevare dansk landbrug på landmænds hænder, i stedet for at uvedkommende skal erhverve den, fordi de på en eller anden måde har erhvervet sig en kapital. Det nytter ikke noget, at man tror på, at en tjenestekarl har mulighed for, selv om han har 50.000 eller 100.000 kr. tjent ved møjsommeligt arbejde igennem flere år, kan hamle op med kapitalstærke andetstedsfra, det lader sig ikke gøre. Så kan man selvfølgelig sige: ja men hvorfor skulle andre være interesseret i landbrugsejendomme? Simpelt hen fordi vi nu engang har det sådan, at dér får man inflationssikret sin kapital. Derfor vil kapitalen selvfølgelig søge derhen, hvis man lukker op for, havde jeg nær sagt, den sluse af kapital, som selvfølgelig vil derhen, hvor der er mulighed for at bevare dens værdi over for den inflation, vi altid lever i, og som vi nødvendigvis må leve med.

Men den, der erhverver sig en landejendom, som arbejder på den og får sit udkomme dér, han får vel også en inflationsgevinst, men han må nødvendigvis sørge for, at der bliver mere end en inflationsgevinst, at kapitalen bliver bevaret. Han må simpelt hen sørge for, at denne kapital også forrentes nu, i det øjeblik han erhverver den. Det behøver anden kapital ikke, den kan undertiden eller tit nøjes med at sikre sig imod inflations-tab.

Derfor er jeg ked af at skulle skuffe de konservative med at måtte sige, at vi ikke kan være med til at støtte dette forslag. Jeg havde forventet noget mere af de konservative. Jeg havde forventet et forslag, som kunne løse op for noget bedre, kunne give os noget bedre end det, vi har, for det er så sandelig ikke fuldkomment, det, vi har. Jeg er helt enig med hr. Burgdorf m. fl. i intentionerne, men når vi altså ikke kan mødes i anvendelse af midlerne, fordi vi ser, at midlerne har forskellige endemål, ja, så må vi klart afvise dette forslag.

Vi ønsker fra kristeligt folkepartis side ikke flere restriktioner end nødvendigt for at bevare den frie bonde, men vi vil ikke ved at være med til at ophæve en lovgivning sætte den selvejende og den

frie bonde, jeg havde nær sagt ind som tæremønt for kapitalinteresser af en eller anden art.

Fuglsang (DKP):

Jeg skuffer næppe nogen, når jeg siger, at vi kommunister selvfølgelig går imod dette forslag; der er sikkert ingen, der har troet så dårligt om os, at vi vil gå med til, som det her er foreslået, at ophæve bopæls- og hovederhvervspligten. Når vi ser på det parti, der har fremsat forslaget, og det støtteparti, det har fået, så betragter vi det nærmest som et led i en almindelig reaktionær offensiv over en ganske bred front. Det er den samme, som arbejderne har mødt i hele den sorte kampagne mod fagbevægelsens demokratiske rettigheder. Her møder vi den altså over for især det mindre landbrug og med hensyn til landbrugets produktionsgrundlag, jorden, ser den i form af en yderligere nedbrydning af det grundlag, som dansk landbrug gennem århundreder har udviklet sig på.

Som vi ret almindeligt ser det, sker det også her ved misbrug af ordet frihed. Ordet frihed får jo ofte en vis sammenhæng med begrebet mulighed, nemlig de nødvendige penge for at sikre sig frihed til at købe et stykke jord og en ejendom, hvis man virkelig ønsker det. Man taler abstrakt om, at landbruget skal være et frit erhverv, men landbrugserhvervet er først og fremmest de mennesker, som dyrker jorden, og som skal leve af den, de mennesker, som gennem deres arbejde, dygtighed, erfaring, muligheder for at udnytte, hvad forskningen frembringer, har udviklet dansk landbrug til det, det er blevet til. Det er også noget af det, der står på spil. For landbruget er jo stadig en for vigtig gren af dansk økonomi til, at man kan gøre det sådan til en kasterbold for økonomiske og politiske interesser uden for landbrugserhvervet selv.

Det er jo i og for sig ikke landbrugerne, man vil hjælpe. Hvis et forslag som dette bliver gennemført, vil det jo ikke bidrage til at fastholde det nødvendige antal unge mennesker ved erhvervet. Det vil gavne de kredse, for hvem jorden først og fremmest er blevet et spekulationsobjekt og en kilde til arbejdsfrie og så vidt muligt også til skattefrie profitter. Det viser jo

[Fuglsang.]

en række andre forslag, som ligger nede på vores bord.

Med andre ord: bliver dette forslag gennemført, vil det fremme den spekulation, som i så høj grad i forvejen har været en kilde til den inflation og de økonomiske vanskeligheder, vi befinder os i.

Det, som efter vores mening er nødvendigt, er ingenlunde en forringelse og en fortsat udhuling af vores landbrugslovgivning, men en skærpelse, en skærpelse af såvel uddannelse som bopælskravet og også af foranstaltninger, som hindrer, at disse omgås.

Der tales og skrives en hel del om, at byboernes adgang til at erhverve landbrugsjord vil tilføre erhvervet ny kapital. Men den kapital, som bykapitalister på denne måde tilfører landbruget, kræver de jo en forrentning af og en forrentning, som jo langt fra i alle tilfælde investeres i landbruget selv. Vi behøver blot at tænke på, hvor mange milliarder kroner der gennem renter af den store gæld, som hviler på landbruget, i virkeligheden suges væk fra erhvervet.

Dertil er der vel næppe nogen, som tør bestride, at det, man kalder en liberalisering af landbruget, ikke vil føre til højere jordpriser. Det vil jo i næste omgang betyde, at en større del af den disponible kapital simpelt hen bruges til at erhverve sig jorden for og følgelig en mindre del til investeringer og til løn til dem, som skal arbejde med jorden.

For så vidt falder dette lovforslag sammen med en udvikling, hvor viser, at storkapital og koncerner for alvor lugter profit i landbrugssektoren. Det viser forslaget her, og det viser den kamp, som i øjeblikket udkæmpes mellem koncernerne omkring landbruget, i aftagerleddet, hvor Ø.K. og Plumrose i kampen med udenlandske koncerner sikrer sig støtte inden for landbrugskredse selv, og det viser fra den anden side den kamp, der i øjeblikket foregår mellem Superfos, Korn- og Foderstof Kompagniet og Norsk Hydro. Det er hverken for arbejdernes eller bøndernes skyld, at aktierne jobbes op. Ej heller er det for producenternes skyld, at dette forslag stilles, men det er i håb om gevinst

på arbejdernes og de arbejdende landbrugeres bekostning.

Vi går altså imod dette forslag, men jeg kunne godt tænke mig i udvalget at få en oversigt over, hvordan lovgivningen med hensyn til jord og landbrugsejendomme er i andre lande, i andre nordiske lande og i andre fællesmarkedslande.

Jes Schmidt (CD):

Efter min mening er det for let og for billigt at hæfte ordet reaktionær på det foreliggende forslag. Det drejer sig immervæk om et forslag, der berører et vigtigt spørgsmål inden for landbruget.

CD-gruppen ser med sympati på dette forslag og vil deltage i en positiv udvalgsbehandling. Men det betyder ikke, at vi mener, det foreliggende forslag er fyldestgørende, for efter vor mening bør der sættes noget andet i stedet for bopælspligten, hvorved der dukker en hel række spørgsmål op, bl.a. hvad angår uddannelsespligten. Men der kommer også ind i billedet en eventuel begrænsning af rentefradragsretten, for ophævelse af bopælspligten må jo ikke føre til, at der opstår et skattely, hvor man kan komme til billige spekulationsgevinster. Det afgørende er efter vor opfattelse, at det sikres, at jorden bliver udnyttet på en fornuftig måde, og at den ikke bliver misbrugt til at jobbe ejendoms- og grundpriserne højere op.

Vi er glade for ministerens udtalelse om, at han har igangsat en undersøgelse af hele problemkredsen. Det viser jo også, at man fra landbrugsministerens side er af den opfattelse, at der i det, som forslaget har som det centrale, ligger noget, som er en undersøgelse værd.

CD ser derfor frem til udvalgsbehandlingen og håber, at det vil fremme denne vigtige sag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Burgdorf) (KF):

Ja, det er rigtigt, som det er sagt, at det ikke er første gang, et forslag lignende dette er kommet på bordet, og at de argumenter, som er ført frem mod lovforslaget, vel heller ikke er stort anderledes, end de har været før.

Jeg skal lige kort gennemgå de indlæg, der

[Burgdorf.]

har været her, og derefter lige sige nogle principielle ting.

Ministeren sagde, at det var en fortrinsstilling, som her blev skabt for landbruget til at drive landbrug. Det er egentlig en mærkelig måde at sige det på: når man hindrer andre i at kunne opnå det, som man selv har, så får man en fortrinsstilling. Men lad det nu være. Der var ikke megen sympati i hr. Erik Andersens synspunkter. Han lod til at tage meget let på det, og det kan man jo da også gøre, men derved er problemerne ikke af vejen.

Derimod synes jeg, der var en hel del nuancer i det, hr. Søren Jensen (Hasseris) sagde. Jeg var lige ved at tro, at han var ved at komme på rette vej, og at han var ved at få drejet skuden derhen, hvor han egentlig nok selv, og jeg vil tro flere af hans partifæller, gerne ville, for det liberale venstre kan da ikke være interesseret i den slags restriktioner, som denne lov indebærer.

Hr. Søren Jensen (Hasseris) spørger mig om, hvad det er, vi har peget på i bemærkningerne til lovforslaget, hvilke ændringer vi gerne vil se på. Der er adskillige ting, som vi gerne vil se på langs ad vejen, og jeg kan bare nævne, om vi stadig væk skal have den rationering her i landet, at man kun kan have to ejendomme. Det kan da godt være, at vi skulle til at se på det også.

Hr. Svend Haugaard sagde, at landbrugsjord var en sjælden vare. Ja, det er det ved at blive. Der bliver snuppet af den hvert år til alle mulige formål, men derfor mener jeg da alligevel ikke, den skal rationeres, som det sker på denne facon. Det ville være forkert at tro, at det nytter noget.

Hr. Morten Langes indlæg skal jeg ikke sige meget til, men den autorisation, som hr. Morten Lange snakkede om at landbruget også skulle have, ville efter min formening gøre det hele meget værre.

Hr. Arne Bjerregaard kom med en lang udredning, som munde ud i, at han nok havde sympati for lovforslaget, men han havde ikke rigtig noget at have den i, og det er jo trist. Jeg kan bare ikke forstå, at man snakker om friheden og så vil spørre den inde, for det er det, man gør og har gjort med denne lov.

Hr. Fuglsang skuffede mig aldeles ikke. Jeg havde ikke ventet overraskelser fra den

side, så det er der ikke nogen grund til at sige meget om.

Hr. Jes Schmidt havde sympati for lovforslaget, og det siger jeg tak for.

Men jeg vil da gerne sige, at både af bemærkningerne og fremsættelsestalen fremgår det tydeligt, at det, vi egentlig vil, er at få selve loven bort, for vi mener, den er forkert. Det er en lov, som gør landbruget til et lukket erhverv og bønderne stavnsbundne én gang til, og dertil kommer, at den nuværende lov er til administrativt besvær, det siger i hvert fald de, der arbejder med disse ting. Det kan ikke være rigtigt, at landbruget i den grad skal være bundet af restriktioner og forordninger. Det giver en sær forvridning i hele samfundsstrukturen. Hvis man nu tænkte sig, at hvert eneste erhverv her i landet skulle ind under de samme ordninger, som landbruget er det, så ville det da blive et mærkeligt samfund at leve i.

Jeg ved også godt, at ministeren ønsker at stramme loven endnu mere ved et nyt lovforslag, ved at forlange den grønne attest som eneste adkomst til at købe landbrugsjendom. Men det bliver det hele da bare meget værre af efter min opfattelse.

Man påstår også, at man er nødt til at have disse restriktioner — det blev også nævnt af ordførerne her — for at lette generationsskiftet i landbruget. Jeg er bange for, at man kommer til at gøre ondt værre i det lange løb på den måde.

Nej, det er en helt anden måde, man skulle gå frem på, hvis man ville hjælpe landbrugets unge, og det trænger de da i sandhed til. Lad disse unge få lov til at spare skattefrit op til investering i egen bedrift. Det ville batte helt anderledes.

Og så var der en ting mere, man kunne gøre. Man kunne fjerne alle de urimelige og tyngende ekstraskatter, som landbruget er belemret med her i vort land. Her tænker jeg på skatten på produktionsjord. Den kender vore konkurrenter i udlandet ikke. Det er helt tåbeligt at tænke på, at et frit erhverv skal spændes ind i disse restriktioner og så samtidig have en almisse i form af tilskud, som man så trækker tilbage igen i form af skatter. Nej, lad landbruget igen være et frit, et liberalt erhverv uden statsdirigering og restriktioner og særskatter, så skal landbruget nok klare sig. Det har det

[Burgdorf.]

gjort i tusind år, det kan det også fremover, hvis det må få lov til at ordne sine egne paragraffer selv. Landbruget skal nok klare sig som et liberalt erhverv. Det har evnen, det har viljen, lad det så også få muligheden.

Lowzow (KF):

Man kunne høre i dag, at nogle gange kan det hjælpe at tage en sag op flere gange. Mange af de indlæg, der har været her i dag, bekræftede meget stærkt, hvad det er for en lov, vi arbejder med, en lov, som er noget rodsammen, noget rodsammen af lidt idealisme — og det er godt, der kan være det — men en dårlig lovgivning, en skjult lovgivning mod udlændinge, mod EF, et forsøg på fra andre sider at nærme sig socialisme, og man kan jo blive forskrækket, når man hører, at de venstreorienterede partier, kommunister og SF, taler så stærkt for denne lov, når man ved, hvad det er, de stiler efter i et landbrugsbillede. Her kan jeg sige til de ærede medlemmer, at der er ingen tvivl om, at vi er 100 pct. uenige med dem om, hvad målet er.

Men de fleste var kritiske over for loven, og det tyder i hvert fald på, at hvis man vil have en lov, så er denne i hvert tilfælde rivende forkert. Men alle de, der spørger efter, hvad der skal være i stedet for, lad dem så komme med det, hvis de har så vanvittig godt et forslag i stedet for det, som vil sige en fri tilpasning.

Men det lader ikke til, at loven forsvinder i dag, så jeg vil spørge ministeren, om ikke han føler, at der sker en meget stærk forvridning i øjeblikket. Vi har vores begrænsning med 57.000 kr.-grænsen efter vurderingen, hvor der ligger en hel række gårde, der i hvert tilfælde, så længe denne lov bliver ved med at virke, er helt forskelligt placeret eller tilgængelige. De, der ligger lige over denne grænse, er faktisk uomsættelige for de stakkels mennesker. Vi ved det, fordi de, der er under grænsen, kan købes af byboer, og de, der er over grænsen, skal holde pligten, men er i mange, mange henseender ikke store nok til en rentabel drift. Alene dette viser, hvor meget vi forvrider både for enkeltpersoner og for erhvervet som sådant.

Og så er der en anden ting. Denne lov

siger, at enhver, der køber et landbrug, skal have bopæl på det, skal bruge halvdelen af sin arbejdstid på det og skal have halvdelen af sin indkomst dér. Efterhånden som gårdene bliver handlet, afskaffer man Danmarks forpagterstand, for den kan jo ikke opfylde disse krav, og han, der har købt gården, kan ikke forpagte den ud, for han skal have bopæl dér, han skal have halvdelen af sin arbejdstid, og han skal have halvdelen af sin indkomst dér, og så kan han ikke have en forpagter på den. Er det virkelig den højttærede landbrugsministers mening at afskaffe vores virkelig dygtige forpagterstand, som for en stor del er de unge, for en stor del er de driftige, for en stor del er dem, som starter med en lille kapital, og som ender som gode danske bønder bag efter, de, som er initiativrige. De kan ikke være der efter denne lov.

Dohrmann (FP):

Det var ret så rystende at høre en udvalgsformand, heldigvis da ikke for landbrugsudvalget, stå her og sige, at det foreliggende lovforslag skulle bare i udvalg, og så skulle det syltes dér. Det er altså den måde, hr. Morten Lange ønsker forslaget behandlet på. Det er simpelt hen unanstændigt. Et lignende forslag fra fremskridtspartiet fik den samme behandling, dengang var det venstre, der var sabotøren. Men det er altså fremgangsmåden, man bruger herinde. Når det er noget, man ikke ønsker at tage klar stilling til, måske fordi man har gået og sagt noget andet udadtil, så sylter man det i udvalg.

Hr. Arne Bjerregaards bemærkninger om den frie bonde lød meget kønt, men den danske bonde i dag er jo ikke fri, og derfor glæder jeg mig til, at hr. Arne Bjerregaard og dermed kristeligt folkeparti snart kommer med nogle selvstændige forslag. Det er let nok at stå her og kritisere alle de andre partiers forslag, men kom da for pokker med noget selv.

(Kort bemærkning).

Morten Lange (SF):

Jeg skal sige til hr. Lowzow, at det er meget letsindigt af ham at sige, at han er 100 pct. uenig i min målsætning, som jeg definerede meget præcist. Det drejer sig om

[Morten Lange.]

at få de bedst mulige bønder til at drive danske landbrug. Det kan jeg ikke rigtig forestille mig at vi er 100 pct. uenige om.

I øvrigt til hr. Dohrmann: vi vil meget gerne være med til at stemme dette lovforslag ned. Det er bare spildt ulejlighed at køre på et forslag for tredje gang.

Landbrugsministeren (Poul Dalsager):

Der har været rettet nogle spørgsmål til mig, sidst af hr. Lowzow, vedrørende to specielle problemer, nemlig 57.000 kr.-grænsen og forpagtningsproblemet.

Jeg vil ikke afvise, at der er visse ting, der skal ses på i denne lov. Jeg har også sagt ved en tidligere lejlighed, at jeg vil bede det udvalg, som skal se på hele landbrugets fremtid, om at tage denne lov op til undersøgelse og vurdering for at se, om de grænser og de bestemmelser, som man én gang har vedtaget, eventuelt trænger til korrektion på forskellige områder. Det vil jeg bestemt ikke afvise.

Hr. Søren Jensen (Hasseris) har stillet mig et spørgsmål om yngrelandmandsbestemmelserne i forhold til EF, og her må vi sige, at det ligger nok meget tungt. Vi ved, at problemet er behandlet i en specialgruppe og i specialkomiteen for landbrug, men der er flere lande, som er imod, at man gør mere ud af det, og derfor kan man vist kun forestille sig en forbedring af disse regler i forbindelse med et forlig om et større kompleks af ting, som man ville gennemføre.

Hr. Søren Jensen (Hasseris) siger, at i dette lovforslag er der ingen anvisning på, hvordan man vil støtte den unge landmand, og det er jo fuldstændig korrekt, som det er sagt. Dette er nemlig en anvisning på, hvordan man støtter den gamle landmand på den unge landmands bekostning. Det er det, dette lovforslag har til hensigt. Det lagde hr. Burgdorf heller ikke skjul på. Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg var lidt rystet og meget skuffet over den tale, som hr. Burgdorf holdt. Man vil gå videre i denne retning og ophæve endnu flere af de begrænsninger, vi har i retning af at kunne erhverve landbrugsejendomme, idet hr. Burgdorf påstår, at landbruget er gjort til et lukket erhverv. Det er min opfattelse, at landbruget skal være, hvad det altid har været, et frit erhverv. Det opnår man efter min op-

fattelse bedst ved, at bønderne, som de altid har gjort, bor dér, hvor de arbejder, dér, hvor de har deres ejendom. Det opnår man efter min opfattelse også bedst ved, at man lader bønderne drive landbrug og ikke direktørerne eller direktørernes fruer. Hvis direktørerne eller direktørernes fruer ønsker at blive landmænd, skal de naturligvis have den samme ret som alle andre, og når hr. Burgdorf nævner spørgsmål om eventuelt at stille et uddannelseskraft, ville det jo være sådan, at uddannelsesstillbuddene naturligvis blev givet til alle, som ønsker at blive landmænd.

Jeg har ikke færdiggjort mine overvejelser i den retning, men også det vil indgå i de overvejelser, der skal foregå i den kommende tid. Jeg ved ikke, om det kan kaldes, at man stavnsbinder bønderne, at de bor på deres gårde, sådan som de altid har gjort det, og sådan som de efter min opfattelse også bør blive ved med at gøre.

Hr. Burgdorf har andre løsninger på problemerne. Lad de unge spare op skattefrit, så har de nemlig endnu flere penge at kunne betale til den gamle, den dag ejendommen skulle skifte ejer. Og ophæv skatten på produktionsjord, hvilket omgående vil betyde en forøgelse af prisen på produktionsjord, også til gavn for den gamle landmand.

Der er sagt mange grimme ting om dette lovforslag ved denne førstebehandling. Jeg må tilstå, at jeg synes, de næsten er rigtige alle sammen.

Svend Haugaard (RV):

Der er sagt en hel del om tåbelighed og skamlet osv. om den eksisterende lov, men der er ikke fremført nogle argumenter, og da slet ikke noget, der kunne sige, hvordan man ellers skal løse problemerne med generationsskiftet. Og det var da faktisk rart at få at vide, om man har andre måder at løse det på.

Der er sagt, at den danske bonde blev stavnsbundet igen. Det er der dog nok forskellige meninger om. Han kan da frit sælge og rejse væk, og jeg har en vis erfaring for, at der er adskillige landmænd, som har påpeget meget stærkt, at de var nødt til at bygge ekstra boliger på stedet, ekstra huse til deres medhjælpere, fordi det simpelt hen var nødvendigt, at også medhjælperen boede på stedet, så man måtte have ekstra bolig i

[Svend Haugaard.]

selve landbruget, for at man kunne styre dette landbrug. Det er en kendsgerning, at sådan er det.

Så blev der sagt, at hvis alle erhverv skulle have samme restriktioner, så så det da rent galt ud. Ja men der er ikke andre erhverv i Danmark, der på samme måde spekuleres i fra anden side, ikke ud fra erhvervsinteresser, men ud fra spekulationsinteresser, ud fra pengeanbringelsesinteresser, som netop landbruget, og derfor må der gælde ganske særlige forhold for landbruget.

Så blev der sagt, at der er et stort administrationsbesvær. Det er der måske til en vis grad, men vi har set det, der var værre.

Forpagtning, ja, hvis de, der er så interesseret i at købe jord for at hjælpe de gode danske unge landmænd til en forpagtning, i stedet placerede deres penge i obligationer, så kunne det være, at de unge landmænd kunne få de lån, de har behov for. Så får ganske vist den, der vil placere sine penge, ikke inflationsgevinsten, men det kan være, den så snarere tilfalder den, som egentlig har fortjent den og gjort indsatsen.

57.000 kr.-grænsen. Her siger man, at det, der er over, er usælgeligt. Jeg vil gerne, om man vil vise mig nogle af disse usælgelige ejendomme. Jeg tror, jeg kan optræde som ejendomsmægler med ganske kort varsel og få dem afsat.

Ove Jensen (FP):

Der er blevet talt meget om, hvad man ville sætte i stedet for dette lovforslag, og hvad man ville gøre for at hjælpe de unge landmænd. Jeg kan dertil oplyse, at vi har fremsat et lovforslag, som i hvert fald helt tydeligt og markant vil hjælpe de unge landmænd og vil give et lettere generationsskifte, og det er vores forslag om afskaffelse af kapitalvindingsskatten. Det står helt klart. Men det vil man jo heller ikke være med til. Det kunne virkelig løse dette problem med hele generationsskiftet.

Med hensyn til hr. Arne Bjerregaards bemærkninger om den frie bonde, og at han vil bevare friheden og alt det dér, så lyder det for mig mærkeligt. Det er en mærkelig måde, hr. Arne Bjerregaard vil gøre det på. At bevare friheden ved at lave en masse nye restriktioner, det har jeg meget svært ved at få til at passe sammen.

Det er for så vidt det samme, der går igen i landbrugsministerens udtalelse om, at landbruget stadig væk skal være et frit erhverv, som det altid har været. Hvorfor så først lave nogle nye restriktioner og være med til at opretholde dem, når man ønsker, at det skal være et frit erhverv, som det altid har været? Disse udtalelser både fra hr. Arne Bjerregaard og fra landbrugsministeren er for mig meget selvmodsigende.

Morten Lange (SF):

Nu synes jeg, jeg vil være lidt venlig og takke hr. Burgdorf, fordi han har fremsat lovforslaget. For det synes jo, som om der fra forskellig side bliver sat lidt tankevirk-somhed i gang i retning af, hvad man skal gøre på dette meget vigtige og væsentlige område. Det bliver naturligvis ikke hr. Burgdorfs, skal vi sige fribytterpolitik, som i så fald ville blive den aktuelle løsning, men snarere de ting, som er kommet ind, og som landbrugsministeren dog i hvert fald nævnte, selv om han havde en, skal vi sige EF-hovedpine i sagens anledning, nemlig et spørgsmål om bedre forhold for unge landmænd, og også det spørgsmål, jeg tog op, og som landbrugsministeren dog i hvert fald fortalte han overvejede, om at lade uddannelsesspørgsmålet komme mere i forgrunden. Jeg tror, begge disse ting er væsentlige.

Men så håber jeg da, at hr. Lowzow nu om lidt vil forklare, hvad det er, han er så frygtelig uenig med mig om, for hvis han tilskriver mig, at jeg vil have kollektivisering af danske landbrug eller lignende, skal vi sige oldnordiske driftsformer, så ved han godt, at han taler mod bedre vidende. Hvis han er uenig i min målsætning, at vores landbrugslovgivning skal sikre gode, dygtige, veluddannede landmænd som dem, der driver dansk landbrug, så synes jeg, at det vil være en interessant bemærkning. Jeg gør opmærksom på, at mange af de ting, jeg har nævnt, aldeles ikke lægger sig i vejen for, at gode, dygtige, veluddannede borgere i dette land kan være forpagtere af landbrugsejendomme. Det kan og være en udmærket form, men ikke som led i et spekulationsforetagende.

Arne Bjerregaard (KrF):

Der bliver jo talt meget om frihed i forbindelse med dette lovforslag og undertiden

[Arne Bjerregaard.]

også i forbindelse med andre lovforslag. Lad mig da så sige til såvel de konservative som til fremskridtspartiet, at jeg går klart ind for et forsvar. Og hvorfor går jeg ind for det danske forsvar, som jeg jo også ved at de konservative går ind for? Er det ikke netop for at bevare friheden og demokratiet? Og sådan kan det også være indenlands. Undertiden kan det være nødvendigt for statsmagten at udøve sin magt netop for at værne den frihed, som vi alle tilslutter os, men som undertiden kan blive truet såvel af kapitalkræfter som af kollektive kræfter. Og hvis statsmagten så ikke griber ind, gad jeg nok se, hvordan det bliver med den frihed, som både konservative, fremskridtspartiet og vel alle partier herinde tilslutter sig.

Lad mig da så give et eksempel også. Hvis der kommer en karl, som har tjent nogle få tusinde kroner — det bliver jo svært, når man først skal betale skat osv., at få det helt store beløb — og vi så tager den reelle kapital, hvor den nu findes, så gad jeg nok se, hvem der har størst mulighed for at erhverve sig landbrugsejendommen, enten karlen eller den notoriske kapitaldannelse. Det bliver kapitaldannelsen, og så får karlen, som har uddannet sig til dette, lov til at tjene under den kapital. Så gad jeg se, hvor friheden er henne for den, som har uddannet sig til det, I kalder et frit erhverv.

Fuglsang (DKP):

Jeg hæfter mig igen ved den megen tale om, at landbruget skal være et frit erhverv, som det altid har været, og hr. Burgdorf sagde oven i købet: lad det være dette frie erhverv, som det har været i tusind år, så skal det nok klare sig. Jeg prøver i ånden at kigge tilbage over dansk landbrug gennem disse tusind år. Det er perioden med landsbyfællesskabet, det er perioden med stavnsbåndet, og så er der en ganske kort periode med den frie, selvstændige bonde, vi har i dag. Hvilken af disse tre perioder er det, hr. Burgdorf tænker på? For det har i sandhed ikke været tusind år med lutter frihed. Jeg tror, at hvis dette lovforslag bliver gennemført, er den periode, man vil nærme sig, en vis periode i middelalderen, hvor bønderne virkelig var stavnsbundne og helt afhængige af herremændene. Forskellen

bliver bare, at det selvfølgelig mindre bliver herremændene i gammeldags forstand, men i høj grad aktieselskaber med sæde i ind- og udland, der kommer til at spille den rolle, som herremændene gjorde i sin tid. Der tales om dette stavnsbånd, og der tales om tiden, som den hidtil har været. Det er da rigtigt, at der har været en vis periode, et par hundrede år, hvor man netop har forbeholdt landbrugsjorden for dem, der dyrkede den. Det begynder man at holde op med i 1962. Det, der er sket i takt med, at man undergravede den tradition, er jo, at antallet af landmænd og landbrugsejendomme i Danmark er gået tilbage fra 200.000 til i øjeblikket 130.000, og det vil fortsætte. Det er ikke stavnsbånd, det er rigtigt, men det er, at titusinder af landmænd forjages fra deres ejendomme, titusinder af unge, som sikkert gerne ville have en landbrugsejendom, tvinges til at rejse bort, og hvorhen? Ind som ufaglærte arbejdere, ind på kontrolstederne. Det kan for mig at se ikke være nogen lykkelig fremtid hverken for landbrugserhvervet eller for landbrugserhvervets unge.

Lowzow (KF):

Det var faktisk en kort bemærkning til hr. Morten Lange, men proceduren gør jo, at det varer lidt længe, inden man kan komme til, og siden da har vi fået en bemærkning fra ministeren, der sagde sådan noget som: bønder skal bo, hvor bønder bør bo. Jeg synes nu principielt, at bønder bør drive deres landbrug, og så må de bo, hvor de vil. På den måde er det et frit erhverv og en fri bondestand, vi har herhjemme.

Men der kom en anden lille bemærkning. Det var fra hr. Svend Haugaard, der sagde, at bønder frit kan sælge og rejse væk fra landbruget. Nu synes jeg ikke, det er det mest ideelle, men de kan faktisk ikke frit sælge, for vi ser jo tit, at de ikke engang kan købe et parcelhus, når de kommer fra landbruget, men det er en anden lovgivning, som vi nok kommer tilbage til en anden gang.

Til hr. Morten Lange vil jeg sige, at efter at han har formuleret sig så klart, vil jeg måske være lidt mindre bange for hans blide mål, som i første omgang var så venligt, at jeg troede, han endnu stod ved de ideale tanker i sin politiske filosofi. Men nu hører jeg, at gode, veldrevne landbrug er hans

[Lowzow.]

største ønske, og hvis han så bare ville føje til næste gang: som kan fortsætte gennem generationerne og i familierne for de landmænd, som bliver ude på de gamle gårde, så synes jeg, det var en ganske udmærket tankegang, og så er jeg meget mere rolig ved hr. Morten Lange.

Ordføreren for forslagsstillerne (*Burgdorf*)

(KF):

Jeg skal ikke forlænge debatten her, for jeg kan forstå, at synspunkterne ikke kan trækkes sammen, så der kan blive flertal for det, vi har lagt på bordet her. Det ved jeg ikke om jeg er skuffet over, men jeg hørte, at ministeren var skuffet over min tale, og jeg kan ikke lade være med at tænke på, at sådan går det så tit, for sandheden er ilde hørt, og vi rører ved noget her, som man ikke bare sådan lige kan feje til side og sige, at sådan skal det være, for man dikterer her over for landbruget og over for hele det danske samfund på en måde, som vi ikke kan være bekendt. Nu fik jeg en belæring af hr. Fuglsang om, hvordan det havde været at være landmand gennem årene. Ja, det er rigtigt, landmændene har ikke haft det lige godt altid, men det har dog været et frit erhverv, og enhver, som har villet være landmand, har kunnet blive det. Det kan man ikke mere nu ifølge den gældende lovgivning, og skal det yderligere strammes, er det i hvert fald ikke forkert at kalde landbruget et lukket erhverv, for det vil det være.

Men vi kommer jo til at snakke om tingene, og forhåbentlig kan vi overbevise modstanderne eller dem med et andet synspunkt om, at det, vi har foreslået, er det rigtige.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til landbrugs- og fiskeriudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Indfødsretsudvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om indfødsrets meddelelse (lovf. nr. 15). Eksemplarer vil blive omdelt.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Erhvervsudvalget (20/10 75):

Udtræder: Fuglsang.

Nyt medlem: Kaj Hansen.

Arbejdsmarkedsudv. (21/10 75):

Udtræder: Glensgård.

Nyt medlem: Brusvang.

Undervisningsudv. (22/10 75):

Udtræder: Freddy Madsen.

Ny stedf.: Jørgen Jensen.

Retsudvalget (22/10 75):

Udtræder: Birgitte Oxdam.

Nyt medlem: Brusvang.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 23. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål om meddelelse af orlov til og indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Erlendsson.*
- 2) *Indstilling fra udvalget til valgs prøvelse.*
- 3) *Første behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om forsikring af varer og fragt mod krigsfare til søs.
- 4) *Første behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om voldgift i tvistigheder angående handel med husdyr.
- 5) *Første behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af auktionslederloven.

[Formanden.]

6) *Første behandling af:*
Forslag til lov om ligsyn m.v.

7) *Første behandling af:*
Forslag til færdselslov.

8) *Første behandling af:*
Forslag til lov om ændring af færdsels-
loven. (Ophævelse af sikkerhedssele-
tvangen) [af Voigt m.fl.].

Mødet hævet kl. 17.13.
